

ديالوگ و داهينان

بهشي 8

عبدالخالق يه عقروبي

بزاقی روښنيری و نوځوازی له کوردستاني روژ هه لاتدا

سالخ سووزمنی: نهگه بمانههوی له مهر نوځوازی و روښنيری بدویین لام وایه هاسانترین وه لام نهگه بهشيوهی پرسيار هاتنیته ناراهه نهويه بلین: نه بزاقه مان نییه! یان نهگه هیه بو باسکردن نابی!! نه وه لامه لهگه له میدا که وه لامدانه میهکی پرسيار مکیه بهژیستی روښنيری و ژوره روښنيری، بهجوړیک هه لهاتنه له ژیرباری گفت و ناخوتی مهسهکه و قول بوونهوه له دیار دمییه.. کهوايه با بلین: بزاقی روښنيری هیه... بهچاوخساندنیک بهسر نهو چاپه مینانه که نیستا له کوردستاني نیران بلو دمکرینهوه... له سروه و سیروان و زریبار و بهرهم و دق و هینما و پهژموه.. بگره تا نهو کورانهی له کوردستاني نیران له مهر چیروک و شیر و رمخندا هیه، نهوانین بلین؛ بزاقی روښنيری له کوردستاني نیران دستی پیکردوه و نیستا هیه. به لام سهبارت به پته بوون و یان لاوازی نهو بزاقه پیموایه لیدوان و باس کردن هه له بهشيوهی قول، پيوسته. من حهز نهگه باسهکه ناوا دست پیکهین که نایا پيوسته سه رتا له میژوی نهو بزاقه بکولینهوه و دواچار پیدایستییهکانی باس کهین؟ واته پيوسته کاتی باسی هه دیار دمییه کهمین، سه رتا بوی بچینه ناو میژوووه یا نا؟ بووهی وک دمانن له هه نه گوه نیگای فلهسهفی و خویندنهوهی نویوه نهوه پيوسته نییه. واته میژوو بهر دموام ناتوانی روونکهرهوهی مانا و مهیستی دق و بزاقهکان بی.

ره هیه مه محمودزاده: دیاره بو ناسینی هه موو بابه تهکان، لیکولینهوهی میژووی یان به قهولی پیکهاته خواز مکان لیکولینهوهی نوزمانی پيوسته نییه. به لام لهو بابه ته که جنابان قسه تان لی کرد واته «بزاقی روښنيری له کوردستاني نیراندا»، کهرانهوه بو سه پيشینهی میژووی باسهکه، دتوانی سه رتایهکی باش بی بو وروژ اندنی باسهکان. روښنيری کوردی له لای نیمه به پی بهلگه میهکی ساده وجودی هیه. بهلگه کهش بریتیه له کیشهی سوننهت و مودیر نیزم. له بیرمان بی لایه نیک له دوو لایه مکانی نهو کیشه به سه رهی روښنيریه، نهگه بزاقی روښنيری له گوریدا نهی، کیشهی سوننهت و مودیر نیزم باسی لی ناکری نهو بهر مور و بوونهوهی نیستا هه له کوردستاني روژ هه لات و هه له کوردستاني باشوور، مهوزوو عیته پیدا کردوه. بیجگه له ویکچونهکان هیندهک جیوازی لهو دوو شوتنهاده بهدی دمکری.

نوځواز مکان له هه دوو لا به سه رهی بهرام بهر بهخویان به «سه لاهفی» دناسن و نهو جهریانهی خوراکیان پی دهگه بهنی به «سه لاهیهت» دناسین. به لام به سه رهی نه ریخواز لهو دوو به سه ده، دهر باره ی ماهیهت و سه روشتی به سه رهی بهرام بهر به خویان و سه بارهت به چونه تی ناولینان یان بهک دنگ نین. لهو دیو، نوځوازی هیندهی بونیداهگری واته (ساختر گرای) بهر تهسک دمیتهوه و نه ریخواز مکان بو ناماژ مکردن به نوځواز مکان پتر بونیداهگریان پی دملین. به لام له کوردستاني نیراندا نوځواز مکان به «پوست مودیرن» دناسرین و جهریانی نوځوازی و مکوو شیو میهک له جهریانی گشتهی پوست مودیر نیسم دناسرین و زیاتری نهو بابه تانهی له سه ر نوځواز مکانیش دنووسرین، نهو بابه تانه که بهدی بیروبوچوونی پوست مودیرن دنووسرین. به لام دهی سه رنج بهینه نهو خاله گرینگه که بزاقی گشتهی نوځوازی کوردی، نه نهوندهی پیکهاته خوازی بهر تهسک دمیتهوه و نه به تهوای دمیته ناو قالی پوست مودیر نیسم؛ نهگه چی هه دوو مهیل و داگرانی باسکراو تیدا بهدی دمکری. بهکدهنگی نوځواز مکان و ناتهای نه ریخواز مکان بهو چهنه ی باس لی کرد، ناراسته خو، بابه تیکمان بو روون دهکاتهوه. بابه تهکه نهويه که نوځواز مکان بهشيوهی قوولتر و تیوریکتر ماهیهتی لایه ی بهرام بهر به خویان ناسیوه و دمانن بهر بهر مکانی فیکری لهگه چ کهسانیک دهکن، به لام نه ریخواز مکان هینستا به باشی نهومیان بو خو یهکلا نه مکردنهوه که لهگه چی دزایهتی دهکن؟ نایا نهوان دژ به پیکهاته خوازی یا دژ به مودیر نیسم، یان نهوانه یان هه دوو قه بووله و لهگه پوست مودیر نیسم دزایهتی دهکن، یان هه سیکیان په سنده و هه به ته نیا لهگه نهو نوسره لاوانه هاودنگ نین که ناتوان تیوریهکانی پهنیدار بهم باسانه به شیو میهکی دروست حالی بن و به کوردیهکی پاراو و پاک و خاوین بیانگوزنهوه بو بهستی فیکری کوردی. هه له بهت خالیکی کزی نوځوازی نهويه که نه ریخوازی هیندهی سه لاهیهت بهر تهسک دهکاتهوه. دوايه نهگه دهر فتم بو هه لکهوت باسی جیوازی نهوانه دهکم. بابه تیک گرینگه دیکه نهويه که به بروای من نهو کیشه به له هه دوو بهشی کوردستاندا، له قوولای کوملگای کوردستانهوه هه قوولاه و شتیکی دهسکرد نییه. دوو دمییه پيش بواری سه ر هه لدانی نهو کیشه به له ناو نیمه دهه بووه، به پیچونهی هه لویستی هیندهک که پیمان وایه نهو مهسه لیه بو له بیر برده نهوه و سه رینهوهی هیندهک کیشه ی دیکه به کوملگای کوردمواری ته زریق کراوه، دمیین نهو کیشه سه رهکیانه، به رنگ و بونیکی تازموه له چوار چیهی بزاقی روونکیریهی کوردیدا سه ریان هه لاهوه.

عبدالخالق يه عقروبي: من دمهوی له ریگه نهو بوچوونهی کاگ ره هیه موه که نیستا کیشه ی نیوان سوننهت و مودیر نیزم مهوزوو عیته پیدا کردوه بچه نیو باسهکهوه، چونکه پیموایه نهوندهی که پيوسته ناماژ به مهوزوو عیته پیدا کردنی نهو کیشه به له نیو کوملگای خوماندا بکهین، نهوندهش پيوسته له هه یهکانی مهوزوو عیته په یاکردنی نهو کیشه به

بکۆلېنھو، بابزانين كامھ ھۆكار دھوريان ھھووبھ لھوھى كھ نېمھ ئھمپرو رووبھرووي ئھم كېشھيھ بينھوھ تا بيكھينھ ھھووبى كۆمھلى باس و كېشھى فيكرى لھ پانتايى مھيدانى رۇشنبيرى كورديدا. ئھوھى راستى نېمھ ناچارين بۇ دوان لھ مھر ئھم كېشھيھ جگھ لھ كۆمھلىك ھۇي فكري و مھعريفى ئامازھ بھ كۆمھلىك ھۇي كۆمھلناسانھش بگھين واتھ بھشېكى زور لھم كېشھ فيكرى و فھلسھفياھى كھ ئھمپرو لھ نيوان بھرھى مۇديرن و نھريتخوازدا ھھيھ دھگھرېتھوھ بۇ سھر ئھو گورانكارياھى كھ بھ شېوھيھك لھشېوكمان بھ دريژايى ئھم چھند دھيھى دوايى لھ كۆمھلگاي كورديدا سھرى ھھلداوھ. نېمھ ھھموومان ناگادارين كھ شان بھ شانى گورانكاربيھكاني دنيا لھ بواري پېشھسازى و فيكرى و سھر ھھلدانى شېوھى ھوكمرائى و ناسيني خوندئاگانھى مروڤ و كۆمھل - مروڤى كورديش ديارھ بھ ھھندى كھلكھلھ و بيروكھى تازھگھيشت كھ رھنگھپھنجا سال لھوھ پېش ئھم كھلكھلانھى نھبووبينن، كھچى دواى ئھم گورانكاربيھانھ، ھھم لھ ناستى جيھانى و ھھم لھ ناستى ناوچھي و ھھم لھ ناستى ناو خوى كۆمھلگاي كوردى مروڤى كورديش بوو بھ خاومن كېشھ، ئھو كېشھانھ ھانى ئھدا بۇ ئھوھى لھ پانتايى كاري رۇشنبيرىدا، رۇشنبيرى كورد بھ ھھنديك دژوازي و پارادوكس بگا كھ يھيك لھوانھ ئھو خوندئاگايھ بوو كھ لھمھر مافي خوى و مك مروڤ و رووناكبير توشى بوو، يان دھستھويھخھى بوو. ئھوھيھ كھ بھ بيروراى من بھشېكى زورى ئھم پرسھ دھگھرېتھوھ بۇ سھر خوندئاگايھكى ميژوويى كھ رۇشنبيرى كورد ھھنگاو بھ ھھنگاو ھاتھ پېش و ئھمپرو لھم كېشھيھدا رھنگھلھتھوھ كھ نېمھ لھم باسھى خۆماندا بھناوى رووبھروو بوونھوھى سوننھت و مۇديرنيزم ئھمانھوئ لىى بدويين نېمھ ناتوانين لھ بارھى ئھم كېشھيھوھ بدويين بئھوھى ميژوومان لھبھر چاوبى، چونكھ خوى ئھم سھر ھھلدانھ، سھر ھھلدانئىكى ميژووبيھ، واتھ نېمھ كۆمھلى قوناغى ميژووبيھمان برى بووھى بگھين بھم ناستھى كھ ئېستا تپيدا ھھين - كھ وايھ دھبى باسى ئھم پېشھينھ ميژووبيھ بكرى و دھبى روون بكرېتھوھ - جيا لھوھ ئھگھر بمانھوئ ئامازھ بھ زھروورھت و پيداويستى ئھم كېشھيھ بگھين، ناتوانين شك لھ حھتمى بوونى ئھو پيداويستىھبگھين - بووھى خوى ئھم كېشھيھ ئھمپرو لھ ناو ھھست و نھستى رۇشنبيرى كورديدا ئامادھيھ، بھلام بھقھولى كاك سالج كھ لھ پرسيار مكمى داھنبايھ گورى نېمھ بوومان ھھيھ لھ مھر كزى يان تيروتھسھلى ئھم شېوھ بزوتھويھ قسھ بگھين - بوومان ھھيھ كھ بلين بھشېكى كزھ و شايانى رھخنھ لىگرتھ _ بھشېكى بھھيزھ و بۇ ئھوھ دھبى كھ نېمھ لھ سھرى ورد بينھوھ و بينرخينن، بھلام بئھگومان ئھم كېشھيھ باس ھھلگھرھ و ھھر بھو پېشھ بھ برواى من خو گيل كوردن و خونھبان كوردن لھ ناست ئھم باسانھ بھ شېوھيھك بھ قازانجى ئھو باسھ دھشكتھوھ كھ ئھمپرو نېمھ لھ كۆمھلى كور و گورادا دھى بينن كھ پيوستھ يھيك لھ لايھنھكان بكتھتھوھ بووھى لايھنھكى تر بھينئتھوھ. بھي گومان ئھمپرو بيرى سوننھت گھرايانھ لھ مھيدانى فيكرى كورديدا ئامادھيھ و بھ ھھمان ريژھ و شېوھش بيرى مۇديرن خوازيش ھھر ئامادھيھ.

سالج سووزمى: باوھ كوو من لام وايھ روانين بو ميژوو بو پېناسھ كوردنى ھھر دياردھيھك رھنگھ گوشھ نيگايھك بئ، بھلام مھرج نېيھ بھردھوام واى و حھتم دھبى لھ ميژووي ھئليھوھ بگھين بھ ئېستاي باسھكھ. نمونھى دياردھناسھكان بھسھ بو ئھوھى ئھو شتھ بھسھلمى، بھ تاييھت لھ ھونھردا نمونھ گھلى شكسپير و حافظ و نالى كھ لھ ميژووي خويان ترازاون ئھوھ ئھسھلمينى واتھ تاريخگھرى تھنيا ريگھى دوزينھوھى ئھو گرى پووچكانھ نېيھ كھ جاروبار لھ ژيانى ئېسانيدا ديتھ ئاراوھ .. بھلام لھمھر كېشھى سووننھت و مۇديرن يان بابلين نوئخوازي لھكۆمھلگاي مھدا.. پيوستھ بچينھوسھر پېشھينھ ميژووبيھكھش ھھر لھ لاي خۆمانھوھ دھست پنيكھين، لام وايھ دھسلاتى زمانى شئعر بھسھرگوتارو بھسھر نووسين و نقيسارا ئھو پيداويستھى ھئيايھ گورى كھ حھتم دھبى لانى كھم رۇشنبييران بھرھنگارى ئھو جورھ دھسلاتھ بين يان ئھگھر لانى كھم كاري شئعرش ئھكھن زمانئىكى تر داينن، لھو لاشھوھ جگھ لھ شئعر، نووسيني چيروك و رۆمان ليرھ دھستى پيكرد، شانو و تھنھنھت زمانى فيلم ھاتھ ئاراوھ، زوربواري تريش لھ ھونھردا و مك ميژوو ئھگھر ئاوري لى بدھينھوھ ديتھ ئھو قالمھوھ كھ نېمھ ئېستا و مك زھروورھت ناوى لىدھبھين .. لھ لايھكھوھ شارستانىھت و گورانى خيراو پھتياپھيتا و جيھانى راگھياندن و دھسلاتگھلى ئابوورى كۆمھلايھتى سياسي سھر دھم ھھيھ، لايھكيش دواكھوتوويى (ھھلھيت بھ ھوگھلى تاييھتھوھ كھ رھنگھ لھ باسھكھماندا لھ مھر ھونھر و ئھدھب جئى نھينئھوھ) و نھبوونى مھعريفھ و پېشھينھى نقيسارى و رھخنھى زانستى و تھنھنھت خويئدھواري باش و چالاك ... ئھمھيھ زمھينھى سھر ھھلدانى ئھو كېشھيھ... ئھگھر ھھركام لھم بھرميھ بھ زمانى تاييھتى خوى بدوى .. ساز بوونى كېشھى سوننھت و مۇديرن حھتمىيھلديارھ سازيش بووھ.

رھھيھر مھمموودزادھ: باسى دژايھتى كوردنى نووسھرائى كوردنان لھگھل زال بوونى زمانى شئعر بھسھر زمانى نقيسار و ھھروھا باسى گورانى خيراى بارودوخى جيھانتان كورد. نوئخوازي لھ كوردستان و لھ ھھر شوئينئىكى ديكھى غھيرى كوردستاندا ھھم عيلاھتى تاييھت بھ خوى ھھيھ و ھھم دھليلى تاييھت بھ خوى. لھ باسوخواسھكاني مھعريفھناسى دا، عيلاھت و دھليل لئىك جيا كراونھتھوھ، بۇ نمونھ دھلئىن ئايدولژبيھكان لھسھر بناغھى عيلاھت دامھزراون، بھلام زانستھ جوراوجورھكان بناغھيان لھسھر دھليلھ. فھرز بگھن شارومھنديكى ولاتى بريئانيا كھ بھ باشى ناگادارى فھلسھفھى سياسي و شئوازھ جوراوجورھكاني ئابووربيھ بھ پئى ھيندھك لئىكۆلېنھوھ و لئىكدانھوھ، بھو ئاكامھ دھكا كھ ئابوورى لييرال بھ نيسبھتى ئابوورى سوسياليستى، سيستمئىكى بھكھلكترھ و بۇ ولاتى بريئانيا باشتر جواب دھداتھوھ جابھم پئىيھ لھ ھھلئىزاردنھكاندا، لھ نيوان دوو حيزبى موحافھز مكار و كرئكاردا، دھنگ دھدا بھ حيزبى موحافھز مكار. بھم شېوھيھ دھكرئ بلين كرددھوى دھنگ دانى ئھو شارومھندھ، ريشھى لھ ناو ھيندھك دھليلى تاييھت دايھ. بھلام ئھگھر ھھمان ئھو كابرايھ پئى واى بھ دھنگ دان بھ فلائھ حيزبھ، بلھ و پاييھكى رھسمى لھ ناو دھولھتدا و دھست دئىن، دھنگ دانھكھى كرددھويھكى عيلاھتدارھ. زمھينھى نوئخوازي ھھرگيز

هیندهی عیلهته روتهکان بهر تهسک نابیتهوه. ئه دیاردانهی که کاک عبدالخالق به ناوی عیلهته مه عریفیهکان باسی لی کردن ههمان ئه بابتهانن که له مه عریفناسیدا به نیوی دملیل قسهیان لهسهر دمکری. لهسهرانسری میژووی فیکر و فلسفه، بزاغه به نیویانگهکانی فلسفه، نهگهرچی له لایهن هیندمک عیلهته تاییهتهوه زمینیان بو خوش کراوه، بهلام ئه بزاقانه له زاتی خویاندا فیکرین و له ناو زمینییهکی هراوی نیستیدالاییهوه سهریان ههلهدوه. دیکارت و مکوو یهکله له پیشهنگهکانی فلسفه نو، پروای بهوو فاقیتی (دوالیزی) رۆح و تن ههجوو. هر لهسهر بناغه ییروبروا و بهلگهکانی دیکارت دوو دهسته فیلهسوف سهریان ههلهدا و فلسفه ی تاییهت به خویان رهنگریژی کرد، هیندمک و مکوو توماس هابز و جان لاک له دوو فاقه دیکارت باسی کردیون، جیسم و مادهیان به رهسهن زانی و رهسهنایهتی رۆحیان رهنکردهوه. هیندمک له نایدیالیستهکان و مکوو شلینگ و فیشته، رۆحیان به رهسهن زانی و دوايه هینگل نایدیالیسی گهیاوند بهو پهری ههراش بوونی خوی. دیسان مارکس هر لهسهر بناغه ی باس و خواسهکانی زانستی ئه دوو دهسته، ماتریالیسی فۆیر باخی لهگهل دیالیکتیکی هینگل تیکهل کرد و بناغه ی فلسفه ی تاییهت به خوی رهنگریژی کرد و... هر بهم چهشنه زاوزی کردنی بهلگه جوراوجۆرمکانی فلسفه ی نا ئیستا دریزه ی ههجووه و لهوه بهدووش دریزه ی دهبی. دهمهوی بلیم له پیک هاتنی ئه مشربه فیکریاندا، دملیل لهسهر دملیل ههلهچندراوه و کاری فیلهسوف ئهوه بووه که نههیلای عیلهته جوراوجۆرمکان شوین لهسهر داگهراوه فلسفه ییلهکانی دابنی، ئیدی ئهمن خۆم له قهره ی بوچوونی فیلهسوفیکی وک نیچه نادم که پنیوايه حهقیقهت، لهشکری مهجاز مکنهوه هرچی فیلهسوفه به بی ئهوه ی بو خوی بیههوی یان بزانی لهسهر بناغه ی عیلهتهکان بهتاییهت لهسهر بناغه ی «ووستی دهسهلات»، خهریکی داتاشینی دملیلی روالهتی دهبی و به خهیلی خوی فلسفه ی عهینی دادههینی. دهمهوی ئیعتراف بکهم دهرقهتی ئهوه نایم که پابهندی ئاکامه فیکرییهکانی ئه جوره فلسفه یه بم، بهلام نهگهر برومان وایی که شتیک به نیوی «دملیلی دابراو له عیلهت» دمکری و دهنوانی وجودی ههبی، دهبینن که زۆریهک له قوتابخانه فلسفه یانه لانی کم فلسفه ی یونانی یان فلسفه یهکانی سهروبهندی دهسپیکردنی بزاقی رینسانس لهو ولاتاندا سهریان ههلهدوه که نهخویندمواری و نهاری و وهوا کهوتوو بییان تیدا بهدی دمکرا. زۆریهک له نهریتخوازه کوردهکان ئه باسه دینه گۆری که کوردستان ولاتیکی دوکهوتووه. له ولاتیکدا که نهخویندمواری تیدا به پانهوه زاله و نهاری هیشتا کیشیهکی سهر مکیه، هینانه بهریاسی مؤدیر نیسم و نوخواری کاریکی دروست نییه و ئه کومهلگایه ئه باس و خواسه ههلهنگری. ئیمه کاتیک دهنوانین ئه قسه یه سهلمینین که سهراومکانی نوخواری هر به تنیا له عیلهتهکاندا بهر تهسک بکهنهوه. وای دابنن که رهنهگریکی کورد به پنی هیندمک بهلگه بهو ئاکامه دهکا که بو چاکتر دۆزینوهی چینهکانی مانایی دهقیک باش وایه که له سهر خودی دهقه که لهنگه بگری و پیکهاته شارو مکنای ئه دهقه کهشف بکا، نهک به پنی عورفی رهنهگرانی سونهتی له زمینییهتی نووسه ی ئه دهقه بکۆلتهوه. ئه نهتیجه یه، نهتیجه یهکی زانستییه نهگهر کردهوی رهنهگریک لهسهر بناغه ی ئه نهتیجه یهکی زانستییه دابمهزری دهنوانین بلین شیوهی رهنهکه ی کومهله دملیلیکی تاییهت به خوی ههیه. رهنهگر له ولاتیکی دوکهوتووشدا دهنوانی ئه کومهله دملیلانه بدۆزیتهوه و دهکاریان بکا. هر بویه بو نمونه نهگهر له شار مکنای کوردستاندا هیشتا نهاری گرافتیکی سهر مکیه یان دوکهلی کارخانهکان نادیرین، نهگهر هیشتا زۆریهک له گوندو شاروچکهکانی کوردستان له ئیمکاناتی ژبانی مؤدیرن بی بهرین ئهوانه نهگهرچی راستن، بهلام هیچکامیان ناتوانن بین به پاساوی رهنکردهوهی باسهکانی بهلگهاری نوخوزانه.

عبدالخالق یه عقوبی: من دهمهوی لیردا به شیومیهک هۆکار مکنای (زهروورت) و پنداویستی نوخواری له بهرامبهری پاشهکشئی کردن و دهس ههلهگرین له شیوه بیرکرده مکنای سونهتی بهینه گۆری، به گوتیهکی دی بوچی ئیمه پیوسته له ساته وختی نه مروی نهدهبه کهمان و سهرجهم فهر ههنگهکهماندا مؤدیرن بین؟ بوچی ئیمه پیوسته ئیمرو نهریت و سونهت به گشتی بخهینه ی بۆتهی دیدیکی رهنهگرانهوه زۆریهک له پاژ مکنای سونهت و هلابننن تهنا نهت بهشیکی دزیوو ناشیرینی سونهت که نه مروی له قالبی دهستهواژه ی سهلهقیهت باسی لیده کردی هر بهجاری توور ههلهدین. بهراستی نایا مروقی کورد توانیوهتی وک چۆن زۆریهکی سونهت گهراکان ئه پر سیهاره دینه گۆری ئه قوناغانه ی پیش خوی بیرر کهوا نه مروی مؤدیرن بوون به زهروورتهکی حاشا ههلهنگه بزانی؟ پنیوايه بو مهسهله ی پهسندکردنی نوخواری تهنا مهیل و ویستی خۆمان له نارادا نییه، واته وایه بلین ئیمه نه مروی بهمهرجی ئهوه ی که ویستمان یان مهیلمان کردی نوخواری بین و یان بلین بهپی رچهاو کردنی مهجرهکانی هاوچهرخ بوون دهبی مؤدیرن بین.. مؤدیرن بوون له نه مروی ئیمه پنداویستییهکی مه عریفیه. به گوتیهکی دیکه نهگهر ئیمه له پانتایی فکر و مه عریفیه کوردیدا مؤدیرن نه بین ناتوانین هیچ شتیکی دیکه بین جگه لهوه ی به شیومیهکی دیکه ببینهوه به پاریزهری سونهتهکان، وک چۆن نه مروی لهپانتایی نهدهبی کوردیدا ئیمه بهراشکاری کومهلیک قهلم دهبینن که پاریزهری سونهتن. لیرهوه ئه پر سیهاره دینه گۆری که باشه بو دهبی مؤدیرن بین؟ مؤدیرن بوون لای من هر ئهوه نییه که له کومهلیک دهستهواژه ی تازه و له کومهلیک چهمی نویدا پهلهفازه بکهن و کایه یان پی بکهن و ئه لایه لایان پیکهین، مؤدیرن بوون دهبی به شیومیهک له نهست و ههستی ئیمه دا جیگری بی که هه مره قاتارمان هه مره گوتارمان، هه میش شیومکانی بیرکرده ممان بگریته خوی. ئیمه تا ئیستا نهگهر وک دیدیکی گشتی چاو له مهسهله که بکهن، نهدهبیکمان بووه، هزریکمان بووه له حهزه ی رۆشنیری کوردیدا که سونهت گهرا بووه. بهو مانایه ی که به هاسانی توانیوهتی لهگهل ئه

بارودوخھی کہ لہگہلتابووه بژی، تہباو رہبایی و ہندی جار بیئته پاریزمری ئہو حالہتانه، کہچی نوئخواز یکی ئہمرو ئیہہوئ بہ شیومیہک خوی لہ نیو ئہو باز نہ بہر تہسکانہی سوننہت بیئیتہدرئ.

لیرمدایہ کہ دیسان پرسیارنک دیتہ ئاراوہ: ئایا بہر استی ئیمہ ئہمرو لہی جیہانہی کہ فکری نوئ، تکنولوژی نوئ، داھینانی نوئ... لہ ہممو ہوار مکناندا، نیک ہر لہبوار ی فکری و کولتوریدا، لہ ہوار ی پیشہسازی، ئابووری، سیاسیشدا دہوری ئیمہی تہنیوہ ئیمہ ہر بہو پاساوہ کہ قوناخمکانی میژووی مؤدیرن ہونمان نہبر یوہ لہ جیی خومان بمینین؟ بویہ مؤدیرن ہون بہ ہروای من پیداویستیہکہ دشیت ہہیئت، ئہگہر تہخانہت ہمانہوئ ہر لہ ہاسہکانی مؤدیرنیز مہوہ دہست پیہکمین دہبی ئہو دہست پیگردنہ ہہیئ. سوننہتی ہون ئا ئیستا ئیمہی وا عادت داوہ لہگوشہ نیگیہکی تہاو زیہنی و ئایدیالیستانہوہ لہ دنیا ہروانین، تہخانہت بہشیکی زوری ئہدہی نووسراوی ئیمہ ئہدہیکہ کہ نہیتوانیوہ بو مروقی کورد خویندنہومیہکی نوئی ہہیئ، ئہو خویندنہوی کہ ہہیوہوہ ہر ئہو شتانہ ہوہ کہ لہوانیہ خوینہر بہ شیومیہکی کال و کرچ پیشتریش لہبہر دہستیدا ہوہ.. بہلام رۆشنیری نوئخواری ئیمرو بوی ہہیہ کہ بہشیومیہکی تہاو جیواز لہ لیکولینہوہ دا، لہ راقہ کردندا... لہ تہوئل و رخنہدا... ئہو بابہتانه بۆزیتہوہ. کہ وایہ نوئخواری لہ کومہلگای کوردیدا ناتوانی بہ پیی مہرجہکانی بارودوخی کومہلگا چارمنوسہکھی دیاری بکری. رۆشنیری ئہمرو ئیمہ بہ ہروای من ئہگہر بیہوئ خوی لہ مہسہلہی مؤدیرنیزم و خوی لہ کیشہی نیوان مؤدیرنیزم و سوننہت نہبان بکا بہ شیومیہک خوی لہ مؤدیرن ہون نہبان کردوہ. خوی لہ ئاست ئہو ئال و گورانہی کہ ئہمرو لہ جیہانی فکرا ہاتوتہ گورئ نہبان کردوہ، بویہ ہر بہو ہویانہ من تہاو ہومرم بہوہ ہہیہ کہ ئہدہی کوردیش وک ہممو ئہدہیکہکانی دیکھی دنیا زور پیویستہ کہ زمانی نووسینی، شیوہی بیرکردنہوی و رہوشت ناسی کاری خوی تازمکاتہوہ و بہ شیومیہک لہ شیومکان مؤدیرن بی.

سالم سووزنی: ہوکاریکی تر بو ئہو پیداویستیہ ہاسی بکمین، ئہویش ہر دیسان سہقامگیر ہونی بیروکھی دہسہلاتی زمانی ہاوکہ لہ کومہلگای سوننہتی ئیمہدا کہ من لام وایہ سہر مکیتین ہوکار مکنانہ بو سہقامگیر ہونی بیروکہکانی سوننہتی لہ ہممو ہوار مکنان دیکہشدا، چ زانست، چ فہلسفہ، چ ہونہر کہ رننگہ ہاسہکھی ئیمہی زورتر گرتوتہوہ. ئہو زمانہ کاتیک لہ ہونہرا دیتہ ئاراوہ ہوئل ئہدا بتسازی بکا و جہخت بکاتہ سہر زمانی کلاسیکی ہونہر، یان ئہدہب، بہلام ئہوی کہ لہ بہرامبہر ئہم زمانہدا ہوستی و لہ لایہن نوئخواز انیشہوہ ہاتوتہ گورئ چہند دہنگیہ... ئہم چہند دہنگیہ چ لہ زمینہی ہونہرا و چ لہ رخنہکار بیہکاندا، لام وایہ پیداویستیہکہ کہ بہر مہرہ دہبی بیئتہ پانتای نفیسار. بو وینہ ئہگہر نوئخوازان ہوئل ئہدن لہ چہند گوشہ نیگاہ ہروانہ دہفکان... لہچہند لایہنہوہ لہ میژوو ہروانن و تہخانہت لہو بیروکہ فہلسفیانہی ہر چہند زور کەمیشن، کہ لہ شیہر مکناندا رننگیان داوتہوہ، ئہوہ پاداگرتی ئہوان ئہنویئ لہسہر ئہو چہند دہنگیہ و تہنگہ بہرکردنی ئہو دہسہلاتہ کہ وک گوتم دہسہلاتی زمانی ہاوکہ، بہ گشتی نوئخوازان دہبی لہ کمالی ئہو چہند جار مکی دیتتہوہ، بہر مہرہ پەرش بدن بہ چہند دہنگی، ہہلیہت «تیکہیشتنی ہونی ئہوی تر»یش ریگیہیکہ بو گہیشتن بہو چہند دہنگیہ... رہہبہر مہمموودزادہ: جہنابت لہ قسہکانندا، جہختت لہسہر دوہابہت کرد، بابہتی یہکەمیان دہسہلاتی زمانی ہاوک ہوو. بابہتی دوہہمیان چہند دہنگی ہونی ئہو بۆچوونانہ ہوو کہ لہ بہرامبہر زمانی ہاوکدا سہر ہلدہدہن. ئہمن دہمہہوئ زیاتر دہربارہی بہشی یہکەمی قسہکانت چہند ہاسنیک بینمہ گورئ کہ پیوہندیشی ہہیئ بہ چونیہتی یہک گرتتہوہ یا لہیہک تہکینہوی سوننہت و مؤدیرنیزم.

وا بزائم ئہو پرسیار میان لہ ژان ژاک رۆسو کردوہ کہ ئایا قہلأفتی خوت بہر زتر دہینی یان قہلأفتی شکسپیر؟ رۆسو لہوہلامدا دہلی، شکسپیر بہ قہلأفت لہ من گہورترہ بہلام چونکہ من دواوی وی ژیاوم دہتوانم لہسہر شانہکانی ئہو رادہستم و ناسوی ئہوتو لہ پیش چاوم بەدی بکەم کہ ئہو نہیدہتوانی بیانینئ. ہر بویہ ئہگہر چی لہر استیدا من لہشکسپیر وردترم بہلام بہ کردوہ قہلأفتہم لہ بہر زترہ. ئہوہ بارودوخی دونیای مؤدیرن بہ گشتیتیرن شیوہی خوی نیشان دہدا. نوئخواز مکنانئ ئیمہ بہ شیومیہکی ہیزمکی (بالقوہ) بہسہر ئہو ہاس و بابہتانهی لہ پانتای سوننہتی کوردیدا مہترہ ح ہونہ زالن. بویہ دہلیم ہیزمکی (بالقوہ) چونکہ لہوانیہ بہر استی کەسانیک نہیانہوئ روو لہو سامانہ گہورمیہی سوننہتی کوردی بکەن. بہلام بہر استی دہتوانن و بویان ہہیہ ئہوکارہ بکەن. تو دہتوانی لہ ریگای خویندنہوی وردی تہاووی بہر ہہمی نووسراوی ہہزار بہشیکی زور لہ کوردی زانیی ئہو کوردی زانہ ہلیہتہ بکھی بہ مہعلوماتی خوت، لہ ریگای خویندنہوی تہاووی بہر ہہمہکانی مہلا عابدولکەریم مودہریس، فہر ہہنگی حوجرمی یان ئہسکولاستیکی کوردی شہنوکہو بکھی، ہر بویہ ئہگہر ئیمہ بہ قامکہ چکولہی ئہو گہورہ زانایانہش نہیین بہلام چونکہ دہیانکەین بہ کیو و پیناندا ہلدہگہریین و لہسہر ترؤیکہ بہرزمکانیاندا رادہوستین ناسوی روانینمان بہ ہزاران قات بہر فراوانتر دہیئتہوہ. پینان وانہیئ ئہو قسانہ جوریک بی حورمہتی کردن بہو مروقہ ہلکەوتانہیہ، لہوانیہ پیوسہیر بی قوتابیہکی ئہمرو، زیاتر لہ نیوتون فیزیک دہزانی. رننگہ زیاتر لہ مہندہلیووف شیمی بزانی. ہر وک عہرزم کردن بارودوخی مؤدیرن ئہو دہرفتہی بو ئیمہ پیکہیناوہ.. ئہو دہرفتہ سہرچاوہ گرتوو لہ بارودوخی «درنگ ہاتووی»یہ. درنگ ہاتووی و زوہاتووی دوو زاراوہی تالیہت بہ دہرگای رخنہکاری ہارولد بلومن. ہہلیہت بلوم بہ شیومیہکی دیکہ و لہ بہسنتینکی دیکہدا ہاسی ئہوانہ دہکا. بلوم لہ پانتای شیہر دا ئہو مہسہلہی دینیتہ گورئ و دہلی تہاووی ئہو شاعیرہ گہورانہی ماویہکی کەم لہدواي شاعیرہ زور گہورمکان سہریان ہلدادوہ، تووشی ہاری «درنگ ہاتووی» ہونہ و شیہر مکنان کارتیکردنی شیہری ئہو شاعیرہ زور گہورانہی پیوہ دیار دہبی و بہ جوریک

قه لافه تیان له بهر سنیهی ئه کوهی پیش خویان دشاردریتهوه. ئه بارودوخه تا ئه جیگایه دریزه دهی که دیسان شاعیریکی گهره دیکه دهی بهکیو و ئهوجار شاعیرانی دیکه به نیسهتی ئه به درنگ هاتوو حسیب دمکرین. من دمههوی بلیم ئهگهر له بهستی شاعردا درنگ هاتووی به جۆریک مایه کۆلی شاعیران بی، له بهستی فیکر و فلسفه و زانستدا درنگ هاتووی نیعمهتیکه که بهر ههموو نووسهریک ناکهوی. ئهگهر له شاعردا جماعهتی درنگ هاتوو مکنان جماعهتی دوامهتوانن، له فیکر و زانست دا، نووسهرانی درنگ هاتوو، له شکر بهخته مران و ساماندار مکنان. کهواته ئیمه به بی ئهوهی ئینکاری گهرمی کهسانیکی و مکن نالی یان ههزار بکین (هه و مکوو کردوویانه) دمتوانین به لووتکه بهرز مکناندا ههنگهرین، به لام لیردا دمتوانم بلیم نهخوشیهکی دیکه له ناو نوخواز اندا هیه. جاری وایه ئیمه به ئانقهست یان نابهاگا خۆمان له نیعمهته بی بهری دهکین یانی تهرجیح دهمین ئه کوانه هه نههینین و بچین له لایان راوستین و به قه لافهته وردهی خۆمان بانگهشهی شتیک بکین و به بهرزی خۆمان هه بلین. له فزی سهله فییهته که ئیستا له پانای پروناکیبری کوریدا هیه، له گهله وشه سوننهته به تهوای یهک ناگریتهوه. ئیمه ناتوانین بلین سوننهته له گهله سهله فییهته هاوسهنگه. ئهگهر وابلین و مکن ئهوهی ناگرمان ده بهشکی زۆر له پاشکوهتی فیکری خۆمان بهردای، چونکه سهله فییهته دهی رهفر بگریتهوه به هه شوییهکی ئیجابی که دهگونجی مهیدانی پی چۆل بگری. به لام سوننهته به مهنتیهته که نوخواری بۆمان دیاری دهکا دهی پاریزگاری لی بگری و رۆژ به رۆژ به شوهی تازمهتر بخویندریتهوه و شهوکهو بگری. به بروای من سهله فییهته بهر تهسکرین جۆری خویندنهوهی سوننهته، یانی ئیمه جگه له خویندنهوهی سهله فییهتهی سوننهته بۆمان هیه به شوهی دیکهش سوننهته بخویندنهوه.

عبدالخالق یه عقوبی: منیش رام وایه که خویندنهوهی سوننهته، پیداجو نهوهی سوننهته، شی کردنهوه و تاو توئ کردنی سوننهته به هیه شوییهک به مانای دارووخان و تیک ته پانی به ماکانی سوننهته نییه، بویه دمکرین بهرسین مۆدیرنیزم چیه جگه له سوننهتهی رمت کردنهوه یان رهنهگرتن له دهستکهوته ناحهز مکنای سوننهتهکی پیش خوی، واته به شوییهک له شوییهکان مۆدیرنیزمیش خوی سوننهتهکی که بهیدی تازموه سوننهتهی پیش خوی دمهویندنهوه کهوایه به پروای من ئه کیشیهی که ئیستا سهله فییهکان به شوییهک له گهله دهستوهی خهمن ئه پرسیه که ئهوان پیمان وایه بهر له نوخواز بهتاییهته له کوردهستانی رۆژ هه لات بهر مهکه به هیه شوییهک پابهندی ریزگرتن له سوننهته نییه. به لام من پنهوایه ریزگرتن له سوننهته به مانای پاراستنی ههموو گوشه و کهلینیکی سوننهته نییه! به لکوو خویندنهوهی تازمهتاییهتهی سوننهته - خویندنهوهی که لهوانیه بهشیک له گهوه هه و دهستکهوتانهی که لهکاتی خویدا سوننهته نهیتوانیوه دهر بیبری یا سوننهتهی که هیه کات نهیتوانیوه پهی پی بهرن و بیخه پرو، نوخووزان دمتوانن بیدنه دهست بهر له خویان و بهر له دوی خویان، تهنا ته بیدنه دهست بهر له سوننهتهی کهانیش، و مکن چون ئهمرۆ کهسکی و مکن رینوار سیوهلی دیت و له گوشه نیگایهکی مۆدیرنیزمیه شاعیری نالی دمهویندنهوه، یا له بواری لیکۆلینهوهی فیکریدا کهسکی و مکن بهختیار عهلی دیت له سهر تاووتوئ کردنی پرسی ناسیونالیسم خویندنهوهی مۆدیرنیزمیهته ئارهوه. له سوننهتهی کوریدا تا چهنده نووسهرانی سوننهتهی توانیوانه نالی بخویندنهوه یاخود پرسی ناسیونالیزم بهم شوییه لیک بدنهوه؟! کیشیه که لهوادیه که بهر له سوننهتهگهرا کوردی ئهگهر بهمانهوهی باسه کهمان ههته سنوورمهکی بهر تهسکر بکینهوه - کیشیه سوننهتهگهرا یان ئهوهی که سوننهته دهی حورمهتی به پاریزری، به لام نوخواز دلهی سوننهته دهی بخویندریتهوه، تهنا ته له هه دیک شویندا ئه خویندنهوهی به مانایه که له ماناکان لهوانیه به پی خویندنهوهی سوننهتهی کهان بی حورمهتی کردنی سوننهته بی، کهچی ئیمه دزانین له حهوزهی فکرا ههموو خویندنهوهی که ریهگی پیدهری هه بهت، ئه شتهی که بهر له سهله فی، که بهشیک له پاشماوهی سوننهتهگهرا یان، ئیمه و مکن تان دمهخه نه پال بهر له نوخواز که له نووسهر مکنای بهر له نوخواز دا... له چیرۆکیاندا، له شاعراندا، له رهنهکاندا بی حورمهتی کردن به چهکه پیرۆز مکنای تفکریکی کوردی دهینری. جگه لهمه له دهراتی که ئیمه ئهمرۆ بهدورهی پاش مۆدیرنیزمیش ئهیناسین چون دمکرین و مکن روشنیری کورد له کیشیهی خود ناگی میژووی بی ههوال بین. سوننهتهگهرا بهردوام دهیهوهی له دهرهوهی میژوو... که له گهله پاراستنی سوننهتهکانی هه بی، به لام نوخواز دهیهوهی له باز نهی میژوودا بخویندنهوه و خویندنهوهی کهان له باز نهی پشکاش بکا، ئه خویندنهوهی چ بۆ دهقیکی سوننهته بی و چ بۆ دهقیکی مۆدیرنیزم. کهوایه نوخواز به پی زهروورتهی خود ناگی میژوویش بی ناتوانی بهشوه روانینکی سوننهتهی بۆ نمونه باس له شاعیریکی و مکن نالی بکا. ئهمرۆ من کۆمه لیک تیوری تازمهتاییهتهی و فیکری و فلسفه و مهعریفه له بهر دهسته، دهی چون دمتوانم شاعیری نالی به خویندنهوهی کهان پشکاش بکیم که بی بهشی بکیم له دابهزاندنی سه له بهری ئه تیوریانه له سهر شاعر که نالی؟ ئایا ئه مه ریزگرته له نالی یا زولم کردنه له نالی؟! سوننهتهگهرا دلهی نالی پنیستی بهوه نییه که بهو شوییه بخویندریتهوه! بۆ چون شاعیری نالی پیرۆزه، چونکه شاعیری نالی شاعریکه که تازه ناووسریتهوه، دئ له قهارهی ئه م کۆمه له دهسته وازه گشتیهدا سوننهتهکی خوی دمهپرستی و دپاریزی، کهچی نوخواز دلهی نالی بوی هیه به تازمهترین تیورییهکان بخویندریتهوه، بۆ وهی ئه مه به شوییهک ریزگرته له گهوه هه شاعیری نالی که 150 سال له مهی پیش نووسراوه، کهچی لهمرۆدا به تازمهترین تیورییهکان دمهویندریتهوه، ئه کیشیهی که لهمرۆ له نیوان سوننهته و مۆدیرندا هیه به شوییه که له نیوان جیهانین نوخووزیک و سوننهتهی کهان دهینری، جیهانین سوننهتهی جیهانین که نوخووزاوه، جیهانین که له شونینیک چقی بهستوه، به هیه شوییهک حازر نییه تیکه لاو بهو دنگانه بی که لهمرۆ خویان دهنین، به لام نوخواز دلهی زاتی زیان و

زاتی سروشتی ژیان ئهوهیه که دهنگی زۆر بیسی، زۆر رنگ بیینی و هه بهو شیوهیهش دهقهکان بهشیوهی جۆر او جۆر بخوینیهوه. به برۆای من بیانویهک که سوننهتییهکانی کورد بهتایبهتی لهم چهند سالهی دواییدا بهردهوام ههیانبووه بۆ سهه کو تکرندی بهههی نوێخوواز ئهوه بووه که بهههی نوێخوواز لهیه که مهین ههنگاو ماکانیدا به شیوهیهک حورمهتی دهقه سوننهتییهکان پێشیل دهکا، بهلام بهههی نوێخوواز پێی وایه که پێشیل کردنی حورمهتی دهقیکی سوننهتی ئهوهیه که نهیخویننهوه یا له ئاستیدا بیدهنگ بن یا به بی ئهوهی که لێی بکوڵیهوه پیایدا ههلبلیی و ستایشتی بکهی، ستایشتی فکر ئهوهیه که وک باس و دهمهتفه بیته گۆرئ و تاوتوئ بکرئ نهک وک شتیکی نهنتیکه لهگۆشهیهک ههلبیگری و تهنیا لێی بروانیت و ههچ باسیکی لهسه نهکهی.

سالخ سووزمنی: ئهو شتانهی عبدالخالق باسی دهکا ئهگههیهوه بۆ ئهوهی که من چهز ئهکهم دیسان له درێژهی باس کردن لهو هۆکارانه نامازهی پێ بکهم، ئهوهی که سوننهتییهکان بهپێی تهسلیم بوون بهو دهسهلاته زمانیه که باس کرا پێروزی و تهقهدهوس ساز دهکهن و دوا جار مل کهج کردن بۆ ئهو تهقهدهوسه. نوێخوواز مکان لایان وایه ههموو روتیک له باری کۆمه لایهتی و سیاسی و ئابووری ههروهها هونهریش ئهو کاتانه دهستی پێکردوه که «نا» بهک ههبووی له بهر ا بهر ئهو تهقهدهوسانهدا که به درێژایی میژوو سهپاون بهسهه گوتاردی مهعریفیدا، نمونه بۆ ئهه قسانه له بواری سیاسی و زانستی و فهلسهفی و هونهریهوه زۆره و لام وایه پێویست به نمونه ههناوه بی. زۆر بهی بۆچوونه فیکرییهکان نایهکی مهعریفی بوونه به دهسهلاتی بۆچوونهکانی پێش خویان هه بهو هۆکاره، نوێخووازان، ئهه شته دینهه پێشهوه: ئانارشیزمی زمان ... ئههه بهی حورمهتی نییه بهو کهسانهی کاری سوننهتییان کردوه. بهکو «نا» گوتتیکه به ساز کردنی باوک و تهقهدهوسگهراپی لهو چهکه سوننهتیانه، لام وایه ههچ نوێخووازی بلئ که: ههین شاعیر نهبووه.. بهلام ههموو نوێخووازان ئهو مافهیان ههیه وک ههین نهووسن یا به بۆچوونیکه دیکه ههین بخویننهوه.. دهبین که نوێخووازان کاری و اشیان کردوه. نالی و مهحوی و ههین و ههزار زیدتر له لایه نوێخووازان ههه خویندرانهوه و خویندرانهکانیشیان ههناوته پانتای نفیسار وک کاک عبدالخالق ئهلی با شاعیرانی کلاسیکی به جۆریکی تر بناسین و له گۆشه نیگایهکی دیکهوه باسیان لئ بکهین ههموو نوێخووازان ئهو مافهیان ههیه له دهلاقیهکی دیکهوه برواننه کاری کلاسیکی ... بهو هویهکه بتیک له کهسێک سازبووه ناتوانین بهر فنگاری کردنهوهی دهلاقی نوئ بین لهسه دهقهکان.

ره بههه مهحمودزاده: ههلبهت لهوانهیه من بۆچوونم لێر دهدا جیاواز بی له بۆچوونی جهنابت که پیت وایه مۆدیلی نوێخووازی له گشتیترین مانای خۆیدا لهسه جۆره «نا» گوتتیکه مهعریفی به بۆچوونهکانی پێشوو دادمهزری. له راستیدا تیفکرینی نوێخووازان لهسه بناغهی چهشنیک و تووژی مۆدیرن لهگه سوننهت سهه ههلهدهدا. سوننهت عهردی بن لاقمانه که ئیمه خۆمانی پێ دهگرین. مۆدیرنیزمیش ئهو ئاسویهیه که له بهر چاومان و ئیمه بوی دهروانین. ئهو دوو بۆچوونه جیاوازه واته بیرهوهکی نا گوتن و ههنگهراوه له لایهک و بیرهوهکی و تووژی مهعریفی له لایهکی تر دا لهسه دوو تیفکرینی بهر مۆدیرن دامهزارون. له مهعریفه ناسیدا، ئیمه مۆدیلی مهعریفه ناسانهی پۆپیزمان ههیه و مۆدیلی کووهن بيشمان ههیه. کووهن پێی وایه ههه چی پارادایمی تازه و نوێخووازان هه لهسه بناغهی چهشنه بهر مۆروو بوونهیهکی سهلی و بهر مهتی و شۆرشگهراوه لهگه پارادایمهکانی سوننهتی پیک دئ. یانی به بی ههلاواردن کووهن پێی وایه ههه چی پارادایمی تازهیه، بهر فنگاری پارادایمی پێشوو دهیتهوه و ههچ فهسلێ ئیشتر اکێک له نێو ئهوانه نییه، بیرهوهکی «لێک دابرانی ئههسته جیاواز مکان» له دهنگای فیکری میشل فوکوشدا لهو بۆچوونهی کووهن نزیکه. ئهوانه دهلێن ئهه بابهتانهی له ناو پارادایمیکدا خاوهن مانان، لهوانهیه له ناو پارادایمیک تر دا تهواو بی مانا بن. بهه حال و مهزعه، چ و تووژیکی له نیوان پارادایمهکاندا دهکرئ لهگه پێدا بی؟ ئهوان پێیان وایه ئهوهی دهکرئ روو بدا، شۆرشیک توندو تیزی پارادایمی تازه به دژی پارادایمی کۆنه، بهلام له بهستنی فهلسهفی زانستدا کهسانیک و مکوو کارل پۆپیز ئهو بۆچوونه رمت دهکهنهوه له سهه بناغهی فهلسهفی پۆپیز، تۆ تیکههستهکانی پێشوو بهتهواوی رمت ناکهیهوه بهکوو رایاندهگری و ئهه مدهیان رهنه لئ دهگری ههتا ئیتر نهتوانی رهنهیان لئ بگری. ئهه مدهی که ماوتهوه دهستی رهنه پێی لهناو نهچوه جارێ پستی پێ دههستهی ههتا له دهر فتهیک دیکه ئهه مدهش دهکهوتنه بهر نهشتهی رهنه. دیاره ئهگه دوایهش رهنه کاری لئ نهکرد ئیمهش به تۆزی مهیدانی پێ چۆل ناکهین. ئهگه بهمانههوی باسهکه بگۆزینهوه بۆ بهستنی ههمنوتیک و تیوری ئهدهب، ئیمه نمونهی وک گادامیرمان ههیه. گادامیر برۆای به چهشنه عهقلائییهتیکی و تووژی ههیه و دهلێ نه چاکه و نهدهشکرئ که خۆمان له و تووژی لهگه سوننهت بپاریزین. نمونهیهکی تر که لهجیاتی دابرا نههخت لهسه بهردهوامی نوێخووازان دهکا، باختینه. ئههیش داکۆکی لهسه و تووژی بوون یا موکالهسهی بوونی تیفکرینی مۆدیرن دهکا. بیرهوهکی چهند دهنگی بوون له بهستنی فیکرو ئهدهبدا ههه لهسه بههه ئهه جۆره سروشته و تووژییهدا سهه ههلا و زهمنیهی بۆخۆش کرا. جکه له باختین نمونهیهکی زۆر بهر چاوی دیکه هابیرماسه. وک دهزانین نهههیهی هابیرماس دهر بارهی گشتیترین شیوهکانی پێوندی واته عهقلائییهتیکی پێوندیخوواز نهههیهیهکی به نێو بانگه. ئههه نامههوی پهره بهو باسه تیوریکانه بههه دهههوی ههه ئهه مده بلیم که نوێخووازی کوردی لهگه نیهیلیسمی رووسی جیاوازی ههیه. هههه ئهه نیهیلیسمه که له رۆمانی «باوکان و کوران» ئیوان تۆرگینهفدا باسی لئ کراوه و لهسه بناغهی ئهه بۆچوونه، بههه نوئ تهنانهت تۆزو خۆلی تیکههستهی بهر مکانی پێش خۆشیان بههه دهن و رای ناگرن.

فەلسەفەيە. جا دەمەوى باسەكە بگەيەنم بەي بابەتە كە رەخنە لھ زاتى خۆيدا لەسەر بناغەي فەلسەفەي رەخنەگرانە دامەزرانە. يانى بەكار ھينانى زارانە رەخنە، بەكار ھينانىكى گشتى و بەكار ھينانىكى تايبەتى ھەيە.

لھ بەكار ھينانە گشتىيەكەيدا ھەر وەك گوترا، رەخنە تەواى ئاستەكانى بىرى فەلسەفەي مەرؤف دەگر تەمە، بەلام لھ بەكار ھينانە تايبەتتەيەكەيدا مەبەست لھ رەخنە، رەخنەي ئەدەبىيە و بەي شىوئەيە كە دەبينىن رەخنەي ئەدەبىيە لەچمەكە گشتىيەكەي رەخنە جياواز نەيە. مە بۆيە پيوندى نەوان رەخنە و فەلسەفەم ھينايە ئاروانە چونكە بەراستى زۆر جارەن بزوتتەويەكەي سەتھى و روالەتى لھ بەستىنى رەخنەي ئەدەبىي كورديدا دەبينم كە ھيچ چەشنە چەمكدار تەبىيەكەي فەلسەفەي تيدا بەدى ناكراي. فەلسەفە، قوول بوونەو بە ناخى بابەتەكان دايە. يانى ئەگەر ئەو قوولبوونەو فەيكرىيە لھ بارەي بابەتتەي تايبەتتەي نەي، ئەمە ناتوانين بانگەشەي ئەو بەكەين كە بە جۆر تەي فەلسەفەي قەسەمان لەو بابەتە كوردووە ئەگەر ئەومەش قەوول بەكەين كە پيوندى نەوان رەخنە و فەلسەفەي ئىقتادى، پيوندىيەكەي پتەو، كەواتە ھەر بەي شىوئەيش ناتوانين ئەو رەخنە رەوگەشەنەي كە زۆر جار ليرەم لھوئ لھ گوڤارو بلاوگرومکاندا دەيانينين، وەك رەخنەيەكەي زانستى رەچاوە بەكەين.

عبدالخالق يھ عقووبى: نايە لەبىرمان بچي نوڤخوازي كوردى ئىستا لھ سەرەتەكانى خۆي دايە... بزوتتەويەكە لھ ئەزموونە سەرەتەكانى خۆي دايە، بۆيە بىگومان ئەگەر بەمانەوي بىر تەي رەخنەگرانەمان لھ ناست ئەو بزوتتەويەدا ھەيە دەيە لەو خافل نەبين ئەو تەمەنە كورەي بزاقى نوڤخوازي لھ بەرچاوە بگريەن. مە لەگەل راي ئەو كەسانە دانيم كە بە شىوئەيەكەي رەھا، حاشا لھ بوونى نوڤخوازي لھ مەيدانى فەرو نووسين و ئەدەبىي كورديدا دەكەن، چونكە پەنچاويە ئەگەر بە ديدنىكى مەزەويەيە بۆ نمونە لھ پرسى نوڤخوازي لھ ئەدەبىي كوردستانى رۆژھەلات بەروانين دەبينين كە ئەدەبىيە نوڤخوازي نوڤخوازي تەيدا وەك ھەوئەك دەبينىرە، ئەو ھەولە بە بىگومان تا رادىيەكەي زۆر نەيتوانيوە ئامانجەكانى خۆي پەيئە، بەلام بىگومان ئىستا لەرەگەي رەووم ئەو ئامانجانە و گەيشتن بەو ئامانجانە دايە.. ئەنجا جگە لەم بابەتە نوڤخوازي لھ قەوارەي فەرھەنگ و ئەدەبىي كورديدا (ئەوئەي رەستى بى) كەيشەيەكە كە سەرچاوە مەرفەيەكانى خۆي لھ دەروەي خۆي و مەردەگرەي.. يانى دواي خويئەنەو ھەست كەردن بە نوڤخوازي لھ جىھانى دەروەمان گەيشتووين بەو قەناعەتەي كە پەيوستە لھ ناومەش بزوتتەويەكە بە ناوى نوڤخوازي ھەيە، وا نەيە كە ئەمە وەكوو نوڤخوازي رۆژئاوا سەرچاوە فەلسەفەي و مەرفەيەكان لھ مەزەوي رەبەردووي خۆماندا بى، ئەمە خەريكە لھ نوڤخوازيدا بە شىوئەيەكە ئەزموونى دايران لھ مەزەوي خۆمان تاقى دەكەينەو، كە وايە لەو خەسارەنەي كە دەمانەويە باسى بەكەين دەبى سەرنج بەم خالەش بەدين كە لھ كوردستانى رۆژھەلات رەووبەرەوي نوڤخوازيەكەين كە زياترين رەزەي بىرو بۆچوونەكانى لھ فيكر و ئەندىشەكانى دەروەي خۆي و مەرگەتووە... بۆيە بە برواي مە نوڤخوازي لھ كوردستانى رۆژھەلات نوڤخوازيەكە كە جارە بابەت و مەردەگرەي، فەكر و مەردەگرەي، ئىستا خالى زۆر نەستەم لھ بواري نوڤخوازيدا مەسەلەي شىوئەي و مەرگەتتەي ئەو چەمكەيە... ئەمە دەزانين كە نوڤخوازي يانى كار كەردن بە كۆمەلەكە چەمكى مۆدەرن... مۆدەرنىسم واتە تاو توئ كەردنى كۆمەلەكە ماناي مۆدەرن... بۆيە ئەگەر ئەم چەمك و مانا مۆدەرنانە بە باشى و مەرگەرين بەباشى لھ پەيئەتەي فيكر و نووسين و ئەدەبىي خۆماندا نەيتوانينەو ئەو بىگومان نوڤخوازيەكەمان يان لارەي دەبى يان زۆر كزو لاواز دەبى. ديارە ھەر ھەنووكە دەركەوتى ئەم خەسارەنە لھ كوردستانى رۆژھەلاتدا دەبين... زۆر نوڤخوازيەمان ھەيە لھ رەستىدا لارەي بوون... تەنيا بە دروشمى نوڤخوازي كار نەكەن، لەگە ھەري نوڤخوازي لارەي بوونە، ياخود نوڤخوازيشمان ھەيە بە شىوئەيەكە كزو لاواز كاري نوڤخوازي نەكەن، بۆيە مە پەنچاويە خەسارىكى گەورە كە ئەمەرو لھ پانتايى بزاقى نوڤخوازيدا دەبينىرە ئەو شىوئە و مەرگەتتەيە لھ ھەمبەر چەمكى مۆدەرن... ماناي مۆدەرن، تەننەت رەوشتناسى مۆدەرن. ئەگەر لھ بەستىنى ئەدەبىي باسى مەسەلەي نوڤخوازي و باسى ئەو بەكەين كەبەچ شىوئەيەكە بۆ نمونە رۆمانووسانەي ئەمە دەمانەوي رۆمان بووسن، لھ چ مەتۆدەي رەخنەگرانە ئەمە كەلەك و مەردەگرەين بۆ نووسينى وتارى رەخنەي... زۆر باشتر پەي بەو خەسارەنە دەبين... بۆ وئە ئىستاش كۆمەلەكە رەخنەگر بە ناوى رەخنەي مۆدەرن بە شىوئەيەكە سوننەتى دەق دەخوينەو، ئىستاش ھەنەيكەين پەيان وايە چىرۆكى مۆدەرن دەنووسن بەلام بە سوننەتتەين شىوئە چىرۆكەكانيان دەگر نەو... جگە لەمە نوڤخوازي بىگومان بە ھوى ئەوئەي كە لەگەل كۆمەلەكە چەمكى مۆدەرن و تايبەت سەرەكاري ھەيە... ناچارە لەوئەي كە زمانىكى ديكە و زمانىكى جياواز و تازەش بۆ دارشتن و خستتە بەر دەستى ئەم مانا تازانە بەزوتتەو، ئەمە ناتوانين ئىستا لھ وتارىكى رەخنەيدا بە نەسرىكى مەسەجەع و پەخشانىكى ئاھەنگدار لەسەر رۆمانىكى مۆدەرن بووسين... ئەو ناكراي چونكى ئەمە بريارە كار لھ سەر چەمكى مۆدەرن بەكەين... ھەر بۆيە دەبينن لھ بزاقى نوڤخوازي كوردستانى ئيراندا زۆر جار لھ ئيدوانەكان و نووسراوكاندا ئەو زمانە نايينەو كە دەرفەتەي دەرخستتەي مانا ديار و شارەمەكانى باسەكانى مۆدەرن بى. ئەگەر بەرەي سوننەتى ئيمرو بەشيك لھ رەخنەكانى خۆي لھ بزاقى نوڤخوازي بۆ بەشيكى نەشەرين و دزىوي بە كار ھينانەي زمان لاي بەرەي نوڤخوازي دەگر تەبىتەو بە برواي مە تارادىيەكەي زۆر حەقى بە دەستە، چونكى كۆمەلەكە كەس بە ناوى نوڤخوازي بەجۆرەي زمان بە كار دىنن تەنيا رەووبەري نوڤخوازي بوونى پتەو ديارە... بۆ نمونە كاتتەك تۆ نەتوانى لھ قەوارەي واژمەكدا مانا فەلسەفەيەكانى چەمكى مۆدەرن خۆيا بەكەي ديارە ناتوانى ئەو چەمكەش بە شىوئەيەكەي دەروست بەخوئەنە مەكەت بگەينى. بۆيە بزاقى نوڤخوازي كوردستانى رۆژھەلات ئيمرو پەيوستى بە زمانىكە ھەيە كە بە شىوئەيەكە لھ شىوئەكان ئامانجەكانى نوڤخوازي دەستەبەر بەكەي و بتوانى ھاوكان لەگەل بەدەستەو دانى ماناي مۆدەرن زمانىكە بىننەتە ئاروانە كە ئەو زمانە زمانىكە بى جگە لھ كار بەرە پەشوومەكانى خۆي، جگە لەو بارە مانايە بەر تەسكەنەي پەشووي

لھسھر ٺھوھ زور دوان. زوربان پٺيان واپو سھرمتا تيوري دھي سازي و پراڪٽيزه ڪردنى تيوري دھڪو ٺيٽھ قوناخٽي تر. ھلھبھت تيوريز مڪردنى پراڪٽيڪيشيان ھمبو، بؤ وينھ ڪموني پاريس و ڪٽيٺيھڪھى 18ى برؤمير لھ لايھن مارڪسھوھ.. يا ماترياليسمى ميژوويى و ديالڪٽيڪى ميژوويى... ھنئى تر لھ چھپھڪان لايان واپو ڪھ دھيٺ بھكارھڪھو بچھسپى و دواچار تيوريزھى بھى يان بيھيٺيٺيھ نقيسار ... من لھگھل ٺھوھ دام ڪھ ھس دووڪ ٺھو بؤچوونانھ ھس ڪام لھ شويني خويدا دروستھ، ياني ڪاتي لھ قوتا بھخانھى فرانڪفورٽدا سھرمتا چھند ڪھس ھاتن ھنئى رھنھى زانستيان ٺاراستھى چھپى ٺورٺوڏوڪس ڪرد - ڪھس برواي نھدمڪرد ڪھ بزاقى چھپى نوي لھو قسانھوھ سھر ھلھبدا... بؤوينھ ڪاتي رؤمانٽيڪھڪان ھاتن بھياننامھيھڪيان دھر ڪرد رھنگھ بھو چاھوھ ڪھ ڪاڪ عبدالخالق لھ بھياننامھ ٺھروائى، ٺيٺر بھر ھم و دھقى رؤمانسيانھ نھخولقايھ، سووررٺاليسٽھمڪانپش ھسوا. من لام وايھ لھگھل ٺھوميدا ڪھ بھياننامھ بھ تھنيا خوى ناتوائى بيٺيٺھ ھوى بزاقى نوپخوواى، بھلام وھڪ ٺھويش بھياننامھڪان رھفز ناڪھمھوھ... بؤ وھى ھمموو بزاقى پٺويستى بھ دھسٽيٽيڪيٺيڪ ھيھ، يان لاني ڪھم جھسارمٽى ٺھو دھسٽيٽيڪردنھ دھيٺ ھيٺي ڪھ من لام وايھ لھو دؤخدا بھياننامھى داڪار ٺھو جھسارمٽھ بوو و بھس بؤ ٺھوھى بسھلمٽى ڪھ ٺھرز بھدمور زمويدا دھسوورٽيٺوھ زورى ما بوو بھلام ڪوپرنيڪ بھياننامھى خويدا دھرموھ و ماتلى سلھماندنھڪھى نھبوو... ٺيٺھش ٺيٺستا بھ پٺى دھق و ڪردوھ دھيٺين ڪھ دواى داڪار بوو ڪھ بزاقگھلى تر ھاتنھ ٺارا و نقيسارموھ. ھس ٺھوانھ لھ ڪاردانھوھ لھگھل داڪارا ساز بوون. دواى ٺھوھ دھسٽيٽيڪردنى نوپخوواى لھ گوڦارى سروھ رھنگھ ڪارتٽيڪردنى لھسھر بوويٺي. ھلھبھت ٺھمجار نھ بھ شيوھى بھياننامھ بھلڪوو بھ شيوھى خولقاندنى دھق و ھيٺانھ ٺاراي ڪار ڪردى، ٺھگينا خوى بھياننامھڪھ ٺھگھر بمانھوئى ھمموو خالھڪانى سھر لھ نوي لٽرھدا بھخويٺيٺيٺوھ پٺم وانھيٺ وھڪ تيوري خالى سلھلى تيٺدايٺ... دووھم سھبارمٽ بھ مانا. ڪاڪ عبدالخالق جھختى زور لھ سھر ڪرد لھگھل ٺھوھى ڪھ لھگھل ھنئى لھو قسانھدا ھم، لھبارى نوپخوواى مانايى، بھلام لھر اسٽيٺا نوپخوواى زور ڪھم لھ پانتاي مانادا روئھدا بؤوھى ماناڪان زوربھيان لھسھر دھمى ٺوستورمڪانھوھ لھ ناخوڏاگاو ناگاھى ٺيٺسانيدا ھمبوونھ... نوپخوواى زورتر بھ تاييٺ لھبھسٽيٺنھ ھونھر بيھڪھيدا لھ پانتاي ڦورمدا ٺھگونجى... واتھ ڦورمھ ڪھ ماناي نوي دھمخولقينيٺ... حافر شٽيڪى جوان ٺھلى ڪھ من پٺسٽريش بھنموونھ ھاوردوورمھتھو:

**يڪ قلھ بيش نيست غم عشق و وين عجب
کز هر زبان كه مى شنوم نامکرر است**

واتھ ھزاران جار و ھرجارىٺ بھ چھشٺيڪ باسى خوشھويستى ڪراوھ و ڪھسپش پٺى وا نبيھ ٺھوھ دوويات دھيٺيٺوھ ياني زوربھى ٺھو قسانھى ڪھ لھمھر خوشھويستى نووسراوھ لھ ڦورميڪدا نھگوتراون. ھلھبھت من ٺھم بابھتھم لھ وتارى چھند ياداشتى بيٺ مانادا لھسھر قسھيھى بھريز بھختياري عھلى... بھٽيروتھسلطى باس ڪردوھ و ھس لھم دانيسٽنھشدا ٺامازميھڪم بھ ڦورم و ناومروڪ ڪرد ھس ديٺمھوھ سھر ٺھم باسھ ڪھ بھ گشتى لھگھل ٺھوھ دام ڪھنوپخوواى چھمكى نوپش ديٺيٺيٺ ٺاروھ، بھلام بؤ دھربريٺى ٺھو چھمڪھ نوپيھ بھردھوام ڦورمى نوپش پٺويستھ....

لھمھر شيعرى جياوازش ھس بھو چھشٺنھ ٺيٺھ ناتوانين خومان بھ نوپخوواى بزائين بھلام لھگھل ھنئى بيروڪھى نوپخوواىٺردا بھرھنگار بين، ياني رھنگھ ڪردنھوھى دھلاقھ بؤ قسھ ڪردن لھ سھر ٺھو باسھ نوپخوواى بيٺ بھلام رھفر ڪردنھوھى بھوشيوھ خوى دھگھرٽيٺوھ بؤ ٺھوھى ڪھ ٽاڪ دھنگى و ٽاڪ ماناي زيٺدھتر زال ڪھين بھ سھر چھند دھنگيدا... شيعرى جياواز بھ بؤچوونى من، نھ لھشيعدا لھ ھمموو ھونھر ٽيڪدا ٺھوھ تاييٺمھنديھڪھ ڪھ دھيٺ جياواز بيٺ لھ دھنگھڪانىٺر. ٺھگھر ھس ھونھرمھندئ وھڪ ھونھرمھنديكىٺر بھر ھم بھخولقينيٺ ٺيٺر دھيٺ بھ لاسايى ڪردنھوھ و نايٺيٺھ ھونھر... بھلام ٺھوھى ڪھ بھريز فھرزاد مير ٺھمھمدى ھيٺاويٺيٺ پانتاي رھنھ و خويٺدنھوھى دھقى ڪوردى بؤ خوى ھوڪارو دھليلى تاييٺيٺى خوى ھيھ ڪھ ٺيٺھ ھيوا دارين ٺھو بؤچوونھش لھ گوڦار مڪانماندا بلاوبڪھينھوھ و بيڪھينھ باسيكى زور قوولٺر و جيٺيٺر لھ مھر شيعرى جياواز يان پٺوھر، نھوھڪ ٺھوھى ڪاڪ عبدالخالق ٺھفرمويٺ بيڪھينھ دؤست بازى و ڪوبوونھوھى چھند رھفيق بھدموريھڪھوھ ھس خومان پٺى جياواز بيٺ و ٺھوانى تر پٺوھر بن و دواچار جياوازش وھڪ چاڪ و باش و خالى ٺيجابى و پٺوھرپش وھڪ خالٽيڪى سلھلى و خراپ بسھپٺين بھسھر ھنئى ڪھسدا نا. ٺھمھ تھنيا گوئھنيگايھى ديڪيھ ڪھ رھنگھ زورپش نوي نھيٺ بھلام بؤ قسھڪردن ٺھشى...

عبدالخالق يھ عقوقى: بيگومان من لھگھل دھر ڪردنى بريارنامھ بھ شيوميھى زاتى دڙايٺى ناڪھم، بؤ نمونھ لھ پانتاي چالاكى سياسيڊا ھمموو حيز بيڪى سياسى بؤى ھيھ بريارنامھ دھريڪات، بھلام ٺيٺھ پٺسڦھرزى باسھڪھمان ٺھوميھ ڪھ خسارناسيى بزاقى نوپخوواىٺى نھدمي ڪوردستانى روژھ لھلات دھسٽيٺشان بھمين... من لام وايھ لھم بارودؤخھى ڪھ ٺيٺستا ٺھو بزاقھ تيٺدايٺ بھ پٺى ٺھوھى ڪھ بمانھوئى بھ شيوميھى گشتى و لھ دوو تويٺى ڪؤمھلى بريارى گشتيدا چارمنووسى ٺھدمي داھاتووى ڪوردى دھسٽيٺشان بھمين ٺھوھ شٽيڪھ نھشياو... دھشٺيت بھ داھينانى دھق و ليڪدانھھى دھقوھ خسريڪ بين. من رام وايھ ڪھ ٺھوھ ٺھرى رھنھگرھ دواى خولقاندنى دھق لھمھر خالھ شاراوھمڪانى دھق قسھ بڪات. ٺھرى رھنھگرھ ڪھ بتوانى رادھى بھھيزبوون و بيٺھيزبوونى دھقيڪ لھبارى بووتيقاييٺوھ دھسٽيٺشان بڪات... خسارى ٺھم جوړھ بريارنامھ دھر ڪردناتھ لھ بارودؤخى ٺيٺستاي ڪوردستانى روژھ لھلاتا لھمھ دايھ ٺھم بريارنھ دھيھوئى ڪؤمھلى خسھلٽى لھمھ پٺس سازڪراو بيٺيٺيٺ ٺاروھ، بؤ نمونھ لھ پروسھى شيعرى پٺوھر - جياوازا ڪام شيعر جياوازه و ڪام شيعر جياواز نبيھ... ٺيٺھ ٺيٺستا نمونھمان لھبھر

دهسته... شیعری «شیت» ی یونسره زایی لهم یهك دوو ساله ی دواییدا هاته نیو پانتای شیعری کوردیهوه، دوا ی خولقاندنی بوو که رمخنه گریکی و مک رهه بهر مه محمودزاده هات لهسهری نووسی و پرۆسه ی شیعری شیتی تاوتوئ کرد، کهچی نه یونسره زایی پیش خولقاندنی ئهوه بهرهمه بریارنامه ی بو دهر کرد، نه رهه بهر مه محمودزاده و مک رمخنه گری بهر له دهستپیکردنی پرۆزه ی رمخنه ی خوی به پنی کۆمه لئ بریار له سه ر شیعری شیتی نووسی... کهوایه ئه گهر و مک خهسارناسی له دۆخی ئیستای ئهده بی کوردی بروانین من لام وایه ئیستا ئهده بی ئیمه زیاتر پیویستی به داهینانی دهقی داهینه رانهیه. زیاترین پیویستی به رمخنه ی هونه ری و رمخنه ی تاز مگه ر ایانهیه.. ئیمه لهو بارو دۆخه دا ناتوانین چاومروانی ئهوه بین که کهسانیک بیانیهوی له چهند خالیکدا کۆمه لئیک شیعره به شیعری جیاواز بزنان، جیا لهوه ی ئیستاش بهراستی نازانم مه بهست له شیعری جیاواز چیه؟ واته نایا لهم دهستواژیه دا شیعری بهت چ پیناسیهکی هیه؟ نایا شیعری جیاواز بهو ماناییه که شاعیره مکنای به شنیویهکی جیاواز رهوایهتی شیعری دهکهن؟ به شنیویهکی جیاواز فورمی جیاواز بهرهم دینن؟! مانای تازه بهدستهوه ئهدهن؟ جگه لهمانه جیاواز بوونی ئهم فورم و رهوایهتانه یانی چی نایا له بریار مکنای پرۆسه ی شیعری جیاواز دا کام یهك لهمانه روون کراونهتهوه؟ یا دوا ی نووسینی ئهوه شیعرا نه کام یهك لهو پرسیارانه روون بوونهتهوه؟ راستیه کهی ئهوه مه که له ئهده بی کوردستانی رۆژ هه لاتدا ئیمه ئیستاش تووشی ئهوه پهتایه هاتووین که دهمانهوه ی کۆمه لئیک دهق و مک بهها... به کۆمه لئیک دهقی سه رکهوتوو دابننن. له کاتیکدا ئه رکی رمخنه گهر ئهوه مه که دهقهکان به پنی زاتی دهقهکان خانه بهندی بکات، رمخنه گهر تهغیا خاسیهتهکانی دهق روون دهکاتهوه. رمخنه گهر به هیچ چهشنی ناتوانی لافی ئهوه لی بدا که ئهم دهقه چونکه خاوهنی ئهوه تاییهتهدییه کهوایه بهه ای له دهقهکانی دیکه زیاتره. ئیمه ئه گهر به پنی ئهوه ئهسله که خۆت باسی دهکهی، واته فرمدنگی، له دهق بروانین هه ر دهقیک بو ی هیه بهتاییهتهدییه کهوه بخولقی. من لهو گوشه نیگایهوه پیموایه دهر کردنی بریار نامه و دهستپیشان کردنی کۆمه لئیک تاییهتهدی گشتی بو دهقیک که لهوانیه هیشتا نهخولقابی و بخوازی که بخولقی له پانتایی ئهده بی کوردستانی رۆژ هه لاتدا و مک خهسار له ئارا دایه. بو نمونه من پیم وایه تا پیش چاپی رۆمانی «بانددهکانی دم با» ی عهتانهایی له کوردستانی رۆژ هه لات رۆمانیکمان نهجوو که کهلهکلهی گه رانهوه مهکی پۆست مۆدیرنیستی هه بیته، هه ر بویه کهسیش نه بو ی ههجوو، نه دهسگونجا پروپاگنده بو خولقاندنیکی رۆمانیکی لهم دهسته بکا، بهلام ئیستا که ئهم رۆمانه نووسراوه رمخنه گهر بو ی هیه له لایه نه جو ر اوجور مکنای ئهم رۆمانه بکۆلئتهوه و تهنا نهت کۆمه لئیک بریار لهسه ر ئهم رۆمانه دهر بکات، واته ئهوه دهقه دهبیته هو ی دهر کردنی بریار یکی رمخنه ی نهک بریار یکی گشتی شیمانیه بهرهم هینانی کۆمه لئیک دهقی فهرزی بهینته گۆری. لهم گوشه نیگایهوه من پیموایه ئهده ب و داهینان لهگه ل یهك دهگونجین بهلام ئهده ب و بریار دان دانیان پیکهوه ناکولئ. n

خه رمانانی 1382
ئاوریلی 2003

[1 دهقی ئهم وتووێژه سی قولیه که به پیشناری برای شاعیر کاک حه مهساله سووزنی ئه نجام درا، له گوشاری سه روه دا بلاو بووه.

